

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուշկարիոյ համար	12 ֆր.
արեկակ վեցամսեայ	7 "
Արսասահմանի համար	15 ֆր.
սարեկակ վեցամսեայ	8 "
Անտրիկայի համար	3 սյ.
սարեկակ վեցամսեայ	1.50 "

Ծանուցման տողը առաջին երեսին համար 40 սանթիմ իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմ է. երեքին աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղջ կը լրայ:

Վառույթի համար ձեռք 10 սանթիմ է

ՇԱՐՋՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳՈՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏՆԻՐԱԿՈՒԹԻ ՉՈՐԵՔԵԱՐԻ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ ՕՐԵՐԸ

ОТГОВОРНИКЪ: СТЕПАНЪ КАРАЯНЪ

Նամակ եւ դրամ դրկն խմբագրութեան հասցիին

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна

Redaction du journal "Charjourn" Varna (Bulgarie)

Պուշկարիոյ համար ձեռք 15 ՍԱՆԹԻՄ

Արսասահմանի համար ձեռք 20 ՍԱՆԹԻՄ

Գրութիւնք եւ չեմ օրուիք

ՇԱՐՋՈՒՄԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԵՏԻ Է ԿԱՆԵՒԿ ՎՃԱՐԷ

ՎԵՐՋԱՊԵՍ

—)o(—

Ա.

Մեր երկարատեւ և յաճախ պահանջներէն, յարաբերութիւնները հրապարակով խզելուց և «Շարժում»-ի մէջ մեր մօտ գրած գտնվելը իրու աշխարհի հոշակելուց յետոյ, վերջ ապէս Դաշնակցութեան Արեւմտեան Բիւրօն, «Իրօջակ»-ի Գրք. համարում, երեւան եկաւ հետեւեալ պաշտօնական ազդով, որի մէջ կայ թէ զրպարտութիւն, թէ ստախոսութիւն և թէ իր ապէս բռնազրօսիկ ճիգ իմ բռնած դիրքը ապօրինի հոշակելու տենչ, միջոցներ որոնք վայելչեն դաշնակցութեան ազնաճելի Արեւմտեան Բիւրօյին... Ամօթ...

Ահա այդ ազդը... զա ինքը պարզ հայելին է բիւրօյնների հոգեբանութեան, քաղաքացիական բարոյականութեան...

ՊԱՏՏՈՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

Նկատելով որ Պաշտանեան Կ. Կ. միտէի նախորդ անգամ վարդօ (Արվարի Իսաք) Պաշտանեան շրջանի հասոյթներէն իւրացուցած 4673 արծաթ եւ 1339 ոսկի լէվ և կազմակերպական որոշ յանձնարարութեան համար Արեւելեան Բիւրօյի կողմէն իրեն ուղարկուած 2000 ռուբլի գումարները մինչև հիմա չէ յանձնաօ Դաշնակցութեան պատկանեալ մարմիններուն:

Նկատելով որ վերոյիշեալ գումարները չը յանձնելու առթիւ վարդօյի կողմէն Արեւմտեան Բիւրօյի ուղարկած քաղաքացիութիւնները միանգամայն բռնազրօսիկ են:

Եւ հիմնուելով Պաշտանեան վերջին շրջանական ժողովի արձանագրութեան, կեցողական կօմիտէի տեղեկագրի և պաշտօնական զեկուցման, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Բիւրօյի վերջին լրացուցիչ տեղեկութեան վերայ:

Ներկայիս հրապարակով կը հրաւիրենք պ. վարդօն որ 15 օրուան միջոցին տալ գրական ապահովութիւն աւարտողովին վերադարձնելու համար վերոյիշեալ գումարները մինչև 1/13 հոկտեմբեր 1905:

Արեւմտեան Բիւրօն իր այս ու-

շաքրած և մեր կողմից երեւան գալու բռնադատված ազգի մէջ, մի մեծ բարոյական ոճիր է դործել գիտակցարար սահեցնելով իւրացուցած խօսքը միաժիտ տարրի վրա ազդեցութիւն գործելու նպատակով միայն: Արդէն ես պարզած եմ որ գեռ փետրվարի սկիզբներին պատրաստակամութիւն եմ յայտնած Կ. Կօմիտէից ինձ մնացած գումարը յանձնել... պատասխանատու մարմինն, եթէ նա գոյութիւն ունի ընդհանուր ժողովի ընտրած կազմով և կամ Ընդհանուր ժողովին. Բիւրօյից նամակով պահանջած եմ որ այդ գումարի մասին հրատարակվի «Իրօջակ»-ում կամ ինձ թոյլ տրվի «Շարժում»-ում հրատարակել. ու հակառակ նրա արգելում մին վերջապէս ես հոշակել եմ իրու աշխարհի Արեւմտեան Բիւրօյին և կարող եմ իւրացուցած լինել:

Ամօթ...

Կողմանեան գումարի մասին, իւր ազդում, Արեւմտեան Բիւրօն նոյն ստոր հոգեբանութեամբ գործ է ածում հետեւեալ բառերը. — կազմակերպական որոշ յանձնարարութեան համար իրեն զրկած 2000 ռուբլին. սրա միտքն է կրկին մրամիտներին հասկացնել թէ ես ուրիշին տալու յանձնարարված գրամը չեմ յանձնել և վստահութիւնը ի շարք գործ դնող մէկն եմ:

Մենք անցեալները հրատարակեցինք այդ գրամին կից նամակները, և աւելորդ չենք համարում կրկնել հրատարակումը:

12 ապրիլ 1905

Մեծարգոյ պարոն,

Ուղարկում եմ այն 2000 ռուբլի պարտքը որ վարդօ վերցրել էի ձեզանից. խնդրեմ ներողամիտ լինէք, որ այսքան ժամանակ միջոց չունեցայ վճարելու. շատ ծանր հանգամանքների ժամանակ դուք օգնութեան հասաք ինձ եւ ընտանիքիս անմոռանալի կը լինի այդ քուրբիս համար, հիմա պ. Ռաշիտն էլ ազատ-

վեց բանտից եւ կարողանում է փոքր ինչ օգնել ընտանիքիս:

Յարգանք

12 ապրիլ 1905

Յարգելի պ. Իսահակ,

Վարդօ է մենք խնդրել էինք ուղարկել մեզ թերթը, բայց չենք ստանում. դրամ էլ ենք ուղարկել, խնդրում ենք այդ մասին կարգադրէք. այստեղ զանազան խնդրագրեր են կազմում ժողովրդի կողմից եւ ուղարկվում նախարարներին. կարծում ենք դրանով առանձին բան կը շնորհի: Շատ խոսնաչփոթ դրութիւն է ստեղծվել:

Այս նամակներից պարզ և յստակ երեւում է որ ոչ մի յանձնարարութիւն չը կայ. գրամը ինձ համար է ուղարկված. երկրորդ նամակը պարզում է որ թերթի համար է ուղարկված. նամակները Արեւելեան Բիւրօյի պաշտօնական ոչ մի նշանը չեն կրում, նրանցում չը կայ մի չնչին ակնարկ իսկ որ այդ գրամները իմն չեն: Արեւելեան Բիւրօն շատ միջոցներ ունէր պարզելու թէ այդ գրամը ուրիշին պէտք է տալ, մանաւանդ որ ուղարկվում էր ազատ երկիր: Երկար ժամանակ անցնելուց յետոյ է պարզվում այդ խնդիրը, այդ պարզումն էլ մեզ համար շատ խորհրդաւոր է երեւում. որովհետեւ Արեւելեան Բիւրօն գեռ եւս գրաւոր և պաշտօնական կերպով այդ գրամական խնդրի մասին ինձ ոչ մի պահանջ չէ ուղղած: Զր մոռանաք և այն հանգամանքը որ գրամը ինձ եկել է իմ Բաշտանեան շրջանի մարմնի հետ յարաբերութիւններս խզելուց ամիսներ յետոյ:

Այսպիսի պարագաներում այդպէս կազմակերպական գրամը զրկելը մի յեղափոխական պայտօնական մարմնի կողմից, կամ անշնորքութիւն է, կամ դաւադրութիւն վարդօյին կասեցնելու իր սկսած պայքարից: Այդ ձեւ գրամ ստանալը ինձ համար եղակի երբեւոյթ է: Այստեղ մեղք գործողը

Արեւելեան Բիւրօն է. նա կամ անկարող է եղել կազմակերպութեան գրամը կանոնաւոր կերպով հասցնելու իր նպատակին, կամ դաւադրութիւն է սարքել: Եթէ անկարողութեան և անշնորքութեան վերագրենք, ես ներկայանում եմ արեւելեան Բիւրօյի ակամայ զոհը. ուստի նրա անգամներն են որ պարտաւոր են այդ գրամները անմիջապէս յայնձնել կազմակերպութեան ու յետոյ պաշտօնապէս գիմեն ինձ վերադարձնելու այդ առաջուց մասնաւորապէս ինձ և թերթիս ուղարկված և վերջը իբր թէ կազմակերպութեան համար զրկված գումարը, որի ըստանալուց ես չեմ հրատարակում և ընդունում եմ իմ պարտքը վճարելու պայմանով երբ կարողանամ:

Իսկ գալով Բաշտ. Կեդ. Կօմիտէից ինձ մօտ մնացած գումարին, ես պատրաստ եմ կազմակերպութեան տալ գրական ապահովութիւն. օակայն միակ պայմանով որ այդ գումարը պէտք է անձամբ յանձնեմ ընդհանուր ժողովին, ուր պէտք է մաքրվեն և մեր միջեւ եղած բարոյական հաշիւները: Ընդհանուր ժողովի ժամանակը մօտենում է. յունվարից, ըստ Դաշնակցութեան օրէնքի, պէտք է ցրվեն հրաւիրագիրները: Եւ այդ տեղ է որ պէտք է որոշվի թէ իմ պատճառաբանութիւնները ինչ տեսակի են. բռնազրօսիկ թէ արդարացի: Ընդհանուր ժողովը այս տարի մանաւանդ անհրաժեշտ է որովհետեւ Դաշնակցութեան երկրի ամենակարեւոր մարմինները շնորհի սոսկալի պատուհանների բոլորն էլ գոյութիւն չունեն: Ես չեմ փախում Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի ատենակից և Արեւմտեան Բիւրօն պէտք է օգտվի իմ այդ որոշումից իր մեղադրանքները մի ակնածելի ատենով հաստատելու համար: Ես չեմ փախում մի Ընդհանուր ժողովից, որի

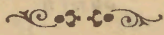
մասնակցողները թերեւս իմ քննադատութիւններէն կատարած մի մի թշնամիներ ներկայանան ինչ գէտ:

(Շար.)
ՎԱՐՊՍ

ՊԱՏՄԱՆԻՍԻՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅ

Ե Ի

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ

Այս տարուան մէջ արտասահմանում երեւան եկած գրքերի մէջ կարեւոր տեղ բռնում է և վերջ գրված «նունով երկու հատոր բաւական խնամքով պատրաստված գիրքը, որի հեղինակն է Պ. Թումանյան:

Այդ երկու հատորի մէջ բաւական որոշ և կարգալու համար գիրքին սեռով մատնանշված է արեւելեան խնդրի ծագումը հին ժամանակներից սկսած. այսինքն այն բողոքից երբ ասիական ուժեղ պետութիւնները ձգտում էին իրենց ժամանակի Եւրոպայի քաղաքակրթ ճեղքերին տիրել, և եւրոպական ուժեղ պետութիւններն էլ ձգտում էին Ասիայում գտնվող պետութիւնների և ժողովրդների վրա ազդել:

Այդ ընդհանուր ձգտումների մէջ պարզորէն մասնանշվում է թէ ինչպէս հայերը իբրև կուլտուրական ցեղ միշտ համակիր են հանդիսացել եւրոպական կուլտուրային, միշտ հակամէտ եղել են թարգմանչու և եւրոպական քաղաքակրթութեան, ու դեռ շատ հին ժամանակներից սկսած յարաբերութիւններ են ունեցել հին և նոր Եւրոպայի տիրող ցեղերի հետ:

զերի հետ. աւելի բարեկամական և եւրոպական քաղաքակրթութիւնը Ասիա ներմուծողի գերը կատարող յարաբերութիւններ. ու վերջ ի վերջոյ ասիական բռնակալ և վայրենի ցեղերի զոհը դարձել իբրև ասիական երկրների թըշնամի Եւրոպային յակվող նրանց ձգտումներին Ասիայում քաջալեր հանդիսացող ցեղ:

Հին, միջին դարերի պատմական կեանքից յետոյ մէջտեղ է բերվում արեւելեան խնդիրը, որի անմասն բաժին է կազմում և հայկական հարցը իր նոր շրջանում:

Իհարկէ գրքի այդ մասը ներկայ հայ սերնդի համար աւելի հետաքրքիր է. որովհետեւ նա շօշափում է ներկեանքի վերածնութեան և տազնայալի շրջանը, իր մանրամասնութիւններով յուսալի և յուսահատեցնող վայրկեաններով, վաւերացված բոլոր այն պաշտօնական գրութիւններով որոնք տեղի են ունեցել մեզ պաշտպան հանդիսացող եւրոպական պետութիւնների և թուրք կառավարութեան միջեւ:

Հետաքրքիր են մանաւանդ հեղինակի եզրակացութիւնները և յոյսերը, որոնք հակապատկեր են կազմում Ասիական շաղաքակրթութեան հանդէպ. սուր զօկտոր Գարրիէլեանի շափազանց յոռետեսութեան և անպարտապանութեան թէ հայկական շարժումները ոչ միայն այն կորստաբեր արդիւնքը չեն տւել ինչ որ զօկտորն է ուզում հաւատացնել, այլ ընդհակառակը նրանք անհրաժեշտ էին հայկական ցեղին

իր ստրկական անտանելի վիճակից հանելու համար:

Թումանյանի և զօկտոր Գարրիէլեանի գրքերը մեր ներկայ սերնդի քաղաքական գործիչների երկու ուղղութեան պատկանողների դաւանանքներն են պարունակում իրենց մէջ. Աւելի ճիշտը Գարրիէլեանինը ներկայացնում է չը գործող ծոյլ քըննադատների դաւանանքը իսկ Թումանյանինը գործողներինը: Մենք աւելորդ չը համարեցինք պ. Թումանյանի գրքից բաժին հանել մեր ընթերցողներին այն կտորներէն, որոնց համար գրեթէ գրված է ամբողջ երկու հատորը:

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՍ.

ԱՆԳԼԻՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՍՏԻՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ էջերու պարունակութիւններէն յայտնի կերեւի թէ Արեւելեան և Հայկական խնդրոյն արդի վիճակին ամենածանր պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ վրան կիյնայ: Անգլիան է որ Արեւմտ պատերազմը կարգադրելով, թիրաքիոյ պէս բռնաւոր և անդարմանելի կերպով ապականեալ կառավարութիւն մը պաշտպանեց և անոր գոյութեան շարունակութիւնը նախաւոր ըրաւ: Անգլիան էր թիրաքիոյ և եւրոպական քաղաքակրթ զագաց կարգը անցնելով Եւրոպիոյ ժողովներուն ընդունել ստուղը 1856էն ի վեր:

Անգլիան էր որ իբր Բարիզի դաշինքի գլխաւոր ստորագրողը, և Ռուսիոյ դէմ ունեցած նախանձին համար, թիրաքիոյ խօսքին և խոստումին հաստք ընծայելով, առանց

հարկաւոր երաշխաւորութիւններու կնքել տուաւ այդ դաշինքը:

Եթէ Անգլիա 1876ին միանար ուրիշ պետութեանց՝ Ռուսիոյ, Աւստրիոյ և Գերմանիոյ, Բարիզի դաշինքին սխալը և պակասը լրացնելով բաւարար երաշխաւորութիւն մը կրնային առնել, Բոլոր տէրութիւնք նամաձայն էին և միայն Անգլիա թիրաքիոյ կողմը բռնեց և պաշտպանեց: Մինչև իսկ Պերլինի ժողովին մէջ Ռուսիոյ այդ իմաստով պահանջած երաշխաւորութեան և հսկողութեան հակառակ կեցաւ:

Անգլիա էր որ Այն Սթեֆանօյի աւելի ազատամիտ և թիրաքիոյ քրիստոնէից աւելի նպաստաւոր տրամադրութիւնները վաթսրացուց Պերլինի դաշինքի մէջ. մանաւանդ Հայաստանի համար Ռուսիոյ ձեռք բերած երաշխաւորութիւնը և պաշտպանութիւնը ընջեց:

Պերլինի դաշնագրութեան կնքուած օրը յուլիս 14, 1878. Լորտ Սուրբպետի Պերլինէն կը գրէ կէս մը պարծենալով թէ յաջողած են Սան Սթեֆանօյի դաշնագրոյն առարկելի մասերը փոխել, թէ Սան Սթեֆանօյի դժած մեծ Պուլկարիան փոքրացրին, Անոր գրեթէ 2/3 մասը, որուն մէջ են և թրակիան ու Մակեդոնիան կրկին գրուեցաւ Սուլթանի քաղաքական և զինուորական կառավարութեան ներքեւ (Լորտ Սուրբպետի արկայ առաջարկողը ժողովին): Արդի Պուլկարիան Արշալիդազոսի վրայ նաւահանգիստ չուներ, և ծովէն 100 մղոնէն աւելի հեռու է: Այն ծովուն վրայ Պուրկարի կարեւոր նաւահանգիստը Սուլթանի կառավարութեան վերադարձաւ... Սուլթանի երկիրներուն տրուեցան լաւ պաշտպանութեան սանձանագրուի մը Պուլկարի քաղաքը... Հարուստ ընդարձակ երկիրներ կրկին իրեն կու տրուեցան...

Արդեօք եւրոպական պետութեանց, և ի մասնաւորի Անգլիոյ, միջամտութեամբ ստացուած այս գուցէ վերջին, պատեհութեանն օ-

ՍԷՍԻԼԻԱ Ս. ՊԼԵՏԻ

Գ Է Ֆ Ի

Հայկական Ռոման մը (Թարգմանութիւն Անգլերէնէն)

ԳԼ. Ե.

Ք Ա Ր Ա Ց Ր Ը

— Ի՞նչ է, Միքէս, հարցուցի կարեկցաբար Արդեօք Դէֆիին շարանճի մագերը յոգնեցուցին Միքէիս թեւերը: — Ո՛հ, ո՛հ, Դէֆիս, բացականչեց էն, խանդաղատագին բացուկները վզիս փաթեցի և համբուրելով գիտ Չկայ բան մը որ Միքէն իր Դէֆիին համար ընէ ու յոգնի, բայց էն կը փափաքէր... ո՛հ, աւելի քան երբէք, որ Շէպայի թագուհուն մարգարիտներն ու զոհարեղէնները հետը ըլլային, — կը յիշես զանոնք, Դէֆիս: Գլխով նշան ըրի ու ծպտեցայ. բայց երբ շարունակեց, ծպտուս գահանդական երկիւղի մը փոխուեցաւ: — Այ՛ո, ամեն ժամանակէ աւելի կուզէի առնք, որ իշխանուհիս իր

տիրոջ գալստեան համար դարգարէի Արշալոյսը կը մտնենայ: Լսէ՛, ոտքերը պտտեցնելուն վրայ են... ոտքի ելի՛ր, Դէֆիս, և յառաջ երթանք զինքը դիմաւորելու:

Նոյն իսկ խօսած պահուն պահայ նակին զուտի կողմը իրարանցում մը կար: Հայերը իրենց գիշերային արշաւանքներէն կը վերադառնային: Դողդղալով ականջ դրի. «Ո՛հ, ան տակաւին եկած չէ, ես գիտեմ: Ան ուրիշ կողմ կերթայ, Պէտք է իր Հուրիին հողատանի ի՞նչ ըսել կուզէ Միքէն, կը խորհրդածէի ինքնիրենս — իմ տէրս, ո՛հ, ի՞նչ կը նշանակէ այդ — ի՞նչ բանի մասին կը մտածէ էն» Արտիս մէջ յանկարծական բաբախում մը վերջ դրաւ խորհրդածութեանս: Պահպանակը շարժեցաւ ու Միքէն դուրս ելաւ:

Քանի մը բոպէ, և հաւ էն կրկին վերադարձաւ Բազմոցիս մէջ եկաւ, «Իշխանուհիս իր տէրը հիմա՞ պիտի տեսնէ թէ... յետոյ»:

— Գրեթէ մահառիթ սոսկումս կատակով մը զսպեցի: — Ո՛հ Միքէ ի՞նչ ոչինչ բաներ կը խօսիս: Ան իշխան մը չէ, այլ հասարակ թուրք սպայ մը և ո՛չ ևս իշխանուհի եմ:

— Բայց և այնպէս, Դէֆիս, ան քու տէրդ է, յարեց էն լրջօրէն ու առանց պատասխանիս սպասելու հե-

ռացաւ: Միքէի միտքը չէի կրնար հասկնալ: Միթէ՞ կարելի էր որ էն իմ գաղտնիքս կրահած ըլլար:

Ո՛հ, սէր, որքան անուշ վիշտ մըն ես դուն... որքան խոր կը խոցեն քու նեւերդ... բայց և այնպէս, որքան կաթոցին — խեղճ անմիտ Դէֆիս — կը սեղմմ անոնց կարթերը վերաւոր կուրծքիս: Սակայն երէկ օդին պէս թեթեւ էի, ոտսուտուն, իսկ հիմա, ո՛հ, հիմա, այդ նետը արեւնս խմած է... բայց... որքան ուժգին կը բարախէ սիրտս... խաղաղէ՛, հանդարտ կեցի՛ր, ահա՛, վարագոյրը կը բացուի ու Սիւլէյմանը ներս կը մտնէ, Միքէն ճիշդ է, Յիսուսի ան իմ տէրս է: Սակայն, Սիւլէյման պէտք չէ զիտնայ ա՛գա:

Ո՛հ, ի՞նչպէս կրնամ այդ սիրազեղ աչքիւն զիմագրել, Բարձիս վրայ կը թնամ էի, երկարատեւ արդուգարգէս ու սրտիս սաստիկ գրգռումով յոգնած, բայց, տեսնելով սիրելիիս նեքս մանեղը, ոտքի ցատկեցի քանի մը քոյլ յառաջացայ ու յանկարծ կանգ առի: Ձեռքս երկնցուցի, բայց երեսս դարձուցի: Սիւլէյմանը չը տեսայ: Այսուամենայնիւ, ինքնաբերաբար զգացի որ ցնցուլ մը ըրաւ, բայց չուսող ինքզինքնին տիրանալով, յաջորդ բոպէին բազուկներուն մէջն էի, այնքան անակնկալ, որքան

որ եկած էր երբ զիս գրկելով թամփին վրայ դրաւ, իր ողջագուրանքին չընդդիմացայ, բնական է որ չէի ընել, բայց տակաւին երեսս դարձուցած էի: Երբեք զայն ծպտեցաւ:

— Այս յիմարութիւնը ո՛ւրեք է, Դէֆիս, հարցուց, կամչնաս Սիւլէյմանի սիրել:

— Ա... յ... ո՛հ, սակայն այդ խօսքերը քրտասանած պահուս համբուրեց զանոնք և այդ համբուրները այնքան արագութեամբ եկան շըրթուներուս, այսին ու ճակտիս, որ ամօթով կարմիր սկսայ ու ինձմէ հեռու հրեցի զայն:

— Ո՛ւր է Միքէս, գոչեցի: Սիւլէյման չորս կողմը նայեցաւ: — Ա՛հ, էն հեռացեր է, որքան խելացի կին է, խորհած է թէ գուցէ քիչ մը առանձին խօսակցիլ կը փափաքէիք, ու ծպտեցաւ:

— Սակայն այդ սխալ էր Միքէի համար, ըսի հպարտօրէն: Չկայ բան մը որ մենք խօսինք կամ խօսիլ ուզենք ստանց էնոր խոզութեան:

Չնայելով խիղախ վարմունքիս, բովանդակ մարմնովս կը գողայի: Սիւլէյման ինձ կը գիտէր կաթոցին: Մեղմօրէն զիս կրկին բազմոցի տարաւ յետոյ՝, սիրուն երգչուհիս նըստէ՛, տակաւին բոլորովին տկար ես յոգնութեանդ և հիւանդութեանդ

գուտ պիտի քաղուի, թէ ան պիտի մէկզի ձգուի, կարեալ է այն անկեղծութենէն, իրորով թուրք քաղաքագէտք պիտի սան ինքզինքնին լաւ կառավարութիւն հաստատելուն եւ բարեկարգութեան գործին:

1889 յունիս 28ին, Լորտ Սուզպըրի Լորտերու ժողովին մէջ ուրացաւ թէ Անգղիա Փոքր Ասիոյ ժողովրդոց նըկատմամբ մասնաւոր պատասխանատուութիւն մը ստանձնած ըլլայ:

Անգղիան թիւրքոյ պաշտպանը չէ, և չի կրնար անոր վրան պաշտպանի իրաւունքներ ի գործ դնել:

Ասիական ուղղակի հակառակ է կիպրոսի գաղտնիքին: Եթէ այդպէս է ինչու Անգղիա չի խզեր այդ գաղտնիքը, և կիպրոսը Սուլթանին յանձնելով ազատել ինքզինքը, Ասիական նաեւ հակառակ է Լորտ Սուզպըրիի կիպրոսի և Պէրսիոյ գաղտնիքներին վերջը յայտարարածներուն:

Ասիական կը ցուցնէ միայն թէ թիւրքիս 10 ամբողջ մէջ յատարմամբ է, թէ իր ընթացքը այնչափ անուղից է և վիճակը այնչափ յուսահատական որ իր մեծ բարեկամ Սուզպըրին անգամ ամենէն ակնբերե պատասխանատուութիւնը կուրանայ:

Վերջին (1895—1896) զէպքերու ժամանակ Արեւելեան, և Հայկ կան Հարցին մէջ Անգղիոյ կրամ պարտութիւնը մեղմացնելու համար անգղիացիք կը փորձեն իրենց պատասխանատուութիւնը թիւրքեացնել Սակայն Արկայիլ Կուքը իրաւամբ դիտել կուտայ որ երբ մէկը իր շահին համար կը պաշտպանէ անգուժ կառավարութեան մը շարունակութիւնը իր հպատակաց վրայ, ատկէ իրեն պատասխանատուութիւն մը կը ծագի զէպի այդ հպատակները Լորտ Բալ-

մըրսթըն յայտարարած է 1858ին թէ «թիւրքիս մեզի և մեր շահերուն համար կը պաշտպանենք», ուրեմն թիւրքիոյ հպատակները թիւրքին հարստահարութենէն պաշտպանելու պարտական չենք ըսելը անբարոյական և անվայել բան է, թիւ Բարի, զի գաղտնիքը Եւրոպիոյ (Անգղիոյ) առ քրիստոնէայ հպատակ (թուրքիոյ) ունեցած պարտականութեանց վրայ բան չըսեր, բայց բոլոր գաղտնիքը ապացոյց է թէ այսպիսի պարտականութիւն մը կայ իբր հիմն այդ գաղտնագրութեան:

Բարիքի դաշինքէն իվեր Եւրոպիոյ մասնաւոր Անգղիոյ իրան հետ ունեցած յարաբերութիւնը և գործածած լեզուն ուրիշ ապացոյց են իրենց առ քրիստոնէայ հպատակ ունեցած պարտականութեան. Անգղիոյ կապոյտ զբոսը լի են Դրան եղած ներկայացուցիչներով՝ այլ և այլ հարստահարութեանց համար, Այս ներկայացուցիչներ թէեւ շատ օգուտ չունեցան բայց կը ցցեն թէ հարստահարիչ կառավարութիւն մը հաստատելուն համար Անգղիա ինքզինքը պարտական կըզգար անոր հարստահարող պատակները պաշտպանել. կամ գոնէ բողոքել հարստահարութեանց դէմ:

Թէ թէեւ դաշնագրոյն մէջ մասնաւոր յօդուած մը չի կար բայց գաղտնիքը ինքնին իրաւունք կուտար ներկայացուցիչներու, և թէ թիւրքիս Եւրոպիոյ դրութեան մէջ ընդունուելուն համար Եւրոպա պարտական չէր ուրիշ պետութեանց պէս անկախ շեղանքի վերաբերի. Կապոյտ գրքին թիւրքիոյ գործածած լեզուն և թիւրքիոյ հետ վարուելուն կերպը ստորին, կէս բարբարոս կառավարութեան մը ուղղուած լեզուն է, որոյ գոյութեան համար Եւրոպա ծանր պարտականութեան տակ կըզգայ ինքզինքը:

Ահաւասիկ այդ լեզուին մէկ օրինակ, Լորտ Վրոքերնտըն արտաքին գործոց պաշտօնեայ առ Անգղիոյ դեպարտմէնտ. — «Նորին վեհափառութեան

կառավարութիւնը փորձով գիտէ այս տեսակ խնդրոց համար Դրան դիմումներ ընելուն անօգուտ ըլլալը. բայց թիւրքիոյ կառավարութիւնը գիտնանալու է որ եթէ այս կանոնաւոր վարտար վարչութիւնը, քրիստոնէից հարստահարութիւնը եւ խոստումներու բռնաբարութիւնը շարունակէ, անհար պիտի ըլլայ առջեւ առնել այն կարծիքին որ ընդհանրապէս ըսկսած է թէ մասնատական վարչութիւնը չի համաձայնիր քաղաքակրթութեան եւ մարդկութեան հետ եւ անտանելի է»:

Եւրոպիոյ ոչ մէկ տէրութեան այսպիսի լեզուն կրնայ գործածուի:

Ընդհակառակն յաճախ կը յայտարարուի թէ քանի որ ներմուծուելիք բարեկարգութեանց խոստումը դաշնագրութեան մէջ անցած է, ատիկայ ստորագրող պետութեանց իրաւունք կուտայ, և վրանին պարտք կը դնէ պնդել որ այդ բարեկարգութիւնը գործադրուին իբր միջազգային պարտականութիւններ:

Անգղիոյ սխալմունքը

Յայտնի իրողութիւն մըն է որ Անգղիա զօրաւոր ընդդիմութեան մը հանդիպեցաւ իր արեւելեան խնդրոյ մէջ վերջին անգամ բռնած ընթացքին համար. ինչպէս որ ինք 1877ին Եւրոպական ջոնսթրիք անգործութեան մատնեց, այնպէս ալ Եւրոպական ջոնսթրիքը այս անգամ ալ զինքը անգործութեան եւ անյարդութեան զատապարտեց. Լորտ Սուզպըրի յայն ժամ պետութեանց համաձայնութիւնը քակտել կը ջանար, հիմա ալ զանոնք միարանել կը ջանար և չէր յաջողեր:

Սակայն Անգղիոյ բռնելիք ընթացքը յայտնի էր մինչեւ վերջը շարունակելու էր կամաւ թէ բռնի, միութեամբ թէ առանձին, ինչպէս որ Ռուսիա ըրաւ 1876ին, ստիպել թիւրքիս իր խոստումները յարգելու, և մեծ հաւանականութիւն կար թէ պիտի յաջողէր, առանց պատերազմի:

Պարեր առաջ ալ այդ դադարները կորսուէր մահկանացուներու միջէն, որով յետոյ Աստուծոյ հոգին այդ ևս դադարեցու մարդոց հոգիներուն շատ մաքառելէ: Սակայն, ատոր յաջորդող երկար ազդեցութեան դարերում, մեր Աստուածը երբէք առանց վկայի մը չը թողուց ինքզինքը: Ամէն դամարդիկ կային, որոնք «Աստուծոյ հետ քայլեցին» և որոնք, հոգեկան հաղորդակցութիւն ունենալով անոնց հետ, շատ մը գաղտնիքներու ծանօթացան. որոնք վերջին օրերը միայն պիտի զիտցուին, երբ սշխարհը վերստին իր հաւատարմութեան շրջանին վերադառնայ, երբ ապրիլը հաճոյք և փառք մը պիտի ըլլայ ինչպէս որ Արարիչը մտադրած էր նախապէս երբ բան մը չը պիտի վնասուի կամ քանդուի իր սուրբ լեռան վրայոյ:

Երբ հայրս խօսիլը վերջացուց, պատկառանքով ձեռքէն առի փոքրիկ սրուակը որ արեւուն ճառագայթներուն տակ կը շողար ու կը փայլեր: «Որքան գեղեցիկ է», ըսի: «Այո», Գլֆիս, պատասխանեց այն ամանը, որ այս երկնային սիրոյ պայքերը կը պարուենակէ, աշխարհի էն թանկագին բաներէն մէկն է: Ասիկա գտնուած ամենամեծ աղամանդէն պատրաստուած է: Թէ ինչպէս ճգնաւորին

կամ գօտարութեան իր մտադրած արդիւնքը ձեռք բերել, եթէ ժամանակ չանցուցած խկոյն հարուածը տար, կամ բանակցութեանց ժամանակ հաստատուելու ցցնէր թէ յամենայն դէպս ետ պիտի չի քաշուէր. եթէ մինչեւ իսկ բռնութիւն գործածել պէտք ըլլար. այս խնդիրը նկատողութեան առնուած ժամանակ, հետեւեալ մի քանի կէտերը մտազուլու չեն:

1. Բնաւ ապացուցուած չէ որ եթէ Անգղիա աւելի յառաջ երթար, Եւրոպական պատերազմ պիտի ծագէր ինչպէս կարծել կուտան ոմանք. բոլոր Եւրոպան պատերազմէն այնչափ կը վախնայ որ ոչ մի պետութեան մտքէն անգամ պիտի անցնէր Անգղիոյ հետ պատերազմի բռնուիլ այսպիսի խնդրոյ համար. ընդհակառակն երբ տեսնէին Հայոց համար բան մը ընելու Անգղիոյ հաստատ մտադրութիւնը, պատերազմի մը առջեւ անտանելու համար քիջողքովին ընելով խնդիրը խաղաղութեամբ պիտի յարմարցնէին Անգղիոյ նպատակը կերպով:

2. Եթէ երբէք կառավարութիւնը ուզէին ալ, ժողովուրդներ այնչափ գրգռուած էին ինչպատ Հայոց, և զայրացած թուրքիոյ դէմ որ պիտի չի ներէին իրենց կառավարութեանց այդպիսի մի բան ընել ի վնաս Հայոց եւ օգուտ թուրքիոյ:

(Շարունակելի)

ՆԱՄԱԿ ՍՈՒԼԻՆԱՅԷ

Յարգելի Տիար, կուգամ խնդրել արժանապատուութենէդ որ այս երկտող հրատարակէք պատուարժան թերթիդ մէջ. իրաւ չէր ուզեր ներկայիս սուղ էջերդ վրադ ցնելու այսպիսի խնդիրներով, սակայն անիրաւութեան

ձեռքը անցաւ այս յայտնի չէ. թէ պէտքի գիտնէք թէ Սողոմոնի ժամանակ արդարեւ ինչպէս իր հիմնական նման հարաւար էին:

Հայրս կրկին գրաւ զայն իր օղկեղէն տուփին մէջ, որուն մէջ էր շափիւղայէ պատրաստուած է՛ն փոքրիկ չէր ու դարձեալ ձեռքս տուաւ: «Աւելորդ է ըսելս թէ՛ ապագայ պահէ: Այդ միւսնոյն ժամանակ թանկագին է ու հազուադեպ մտած ժամանակ պիտի ծանօթանա գաղտնիքին, բայց, քանի որ մասնաւոր ժամանակներ ու որոշեալ հանգամանքներու տակ միայն կրնայ այս պատրաստուիլ—որոնք գիւրտութեամբ ձեռք չեն բերուիլ—լաւ է որ ունեցածնիս խնամքով պահենք: Ու իր միտքս բարովի օրհնութեամբ՝ հայրս և ես բաժնուեցանք:

Սիւլէյմանի պատմութեան աւարտումէն բաւական յետոյ երկուքս լուռ էինք:

Սոսկալի կերպով ազդուեցայ «Ուրեմն հրեշտակաց սեղանին մասնակից եղած էի, կը խորհէի, ուստիով այն ծառին պտուղէն, որ ազգերը բուժը ըլլելու համար է»:

(Շարունակելի)

պատմաբանով Գիտնաս թէ երէկ Միքէիլն ու գիւս քիչ մը վախցուցին:

— Յիրաւի, ժպտեցայ. և Միքէիլ կըսէ այնքան բարի և ազնիւ զբոսնում ես դուն. Ամենէն առաջ շնորհակալութիւնս յայտնելու էի քեզ, սակայն... սակայն...

— Մտոցար, վրայ բերաւ ան:

— Ո՛չ, ո՛չ, պատասխանեցի, բայց դուն գիտ այնքան յանկարծակիի բերի, որ ինչպէս սկսելու չը գիտցայ:

— Սակայն վարձատրութիւնս միեւնոյն չափով ընդունեցայ. ըսաւ խնդալով, այնպէս չէ՞, Գլֆիս:

Ու իր համարյոններուն տակ, որոնք այստես կայրէին տակաւին, ուրիշ բան չէի կրնար ընել, բայց եթէ միայն զողողչել, զլուխ վար կախելու չիկնելի: Ոստակցութեան նիւթը փոխելու համար ըսի. — Այն ի՛նչ գեղեցիկ կաթիլներ էին որ երկէ իրիկուն շնորհեցիր ինձ»:

Սիւլէյման զարմացած երեւցաւ. — Սաթի կաթիլներ, Գլֆիս:

— Այո՛, չնոս յիշեր: Համարեցի գանձք. Տասը հատ էր:

— Կը զարմացնեն գիտս երբ ես այդ չիթերը կաթեցուցի, աչքերդ գոց էին: Ո՛հ, սիրելիս, ձայնը դողողաց, Միքէիլն ու Սիւլէյմանը կարծեցին թէ յաւիտենապէս պիտի թողու գանձքը:

— Գուցէ հոգուոյս աչքերով տեսեր եմ: Ու ժպտեցայ:

— Յամենայն դէպս, այդ հրաշալի զեղըմպիլին իր դերը լաւ կատարեց և երբէ՛ք չը պիտի դադարի շնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ, որ մտտագրուեցաւ: Երբ առաջին անգամ հորմէօ բաժնուեցայ, այդ փոքրիկ չէր ձեռքս դրաւ: «Սիւլէյման, ըսաւ ան այս զեղալուրը զօրաւոր է, սուղ ու անզին: Չափէն աւելի աղետալի դէպքերու առթիւ գործածէ զայն: Այդ կ'ես անք է: Ատոր պատրաստուելու գաղտնիքը, աւելի քան հազար տարի առաջ, սուրբ մարդու մը—Լիբանանու ճգնաւորի մը—կողմէն տրուած է նախահայրերէս մէկուն, որն ազատած էր զինքը անպատմելի՛ հալածանքներէ: Վաղտնիքը խնամքով պահելու ես, ըսած է պատկառելի ճգնաւորը, կ'ես աջ ծառի պտուղէն պատրաստութիւն մ'է այդ, որուն ուստի զարգիլուելու համար Աստուած խանդակով սիրով մը մեր առաջին ծնողքը Սիւլէյման հեռացուց, իր անսահման իմաստութեամբ նախատեսելով թէ ի՛նչ անաւոր պատմութիւն պիտի ըլլար մարդուն համար յաւիտենական կեանքը: Աստուծոյ զեղըմպիլը, շոբոնակեց անապատակա՛ր, միեւնոյն անսահման իմաստութիւնը, թոյլ տալու էր որ ջրնեղեղէն երկար

մը գէտ լուին ալ գատապարտելի է. անցեալ օր 58 թիւ «Իրաւունք» լրագրի մէջ կարգացի Սուրինայէն գրուած մի անստորագրէր գրութիւն, որ Ամերիկայի պլըֆներով լիքն էր. նախ որ Սուրինայի աշխատաւոր դասակարգը հայ և թուրք երբէք իրարու հետ գտնուած չեն և եղբայրաբար իրենց տաժանակիր աշխատութեանց տակ կը տքնին. ուրեմն ատ գրողը թերեւս մտադիր ըլլայ չարեաց հեղինակ ըլլալու, կզուշացնենք Սուրինայի մեր ազգայինք որպէսզի դաւադրութեան զոհ չտրթան:

Բ. Կառավարութեան խուզարկութեանց մասին որ իբր թէ բոլոր հայերու խանութները և տունները խուզարկած են ու շնորհիւ, Արքիար Մարգարեանի ազատ արձակուած են. չէ որ այդ անստորագրէր յողուածագիրը կը գրէ թէ փաստակար բան մը չը գտան. ուրեմն ի՞նչի շնորհիւ է որ կազատուին:

Իրողութիւնը այս է որ ոչ թէ հայ խանութներ և տուններ խուզարկուած են այլ միմիայն... երուն տունը և խանութը մատնանչեալ տեսակով խուզարկուած և շնորհիւ... ինչի բը առայժմ գոցուած է. այս ցաւերն ալ կը գնենք հայկական հին ցաւերու քով:

29 Օգոստ. 1905

Սուրինայ

ԳԱԲՈՒԻ ՈՃԻՆՆԵՐՈՒԹԻՒՆԻՆԸ

(Ըր Գուրիէ Էօրօպէէն)

Կովկասի մէջ այս րոպէիս տեղի ունեցած նախճիրներուն տեսարանները աւելի մեծ ամօթ են Ռուսիոյ համար, քան ճարտարային կրած պարտութիւնները:

Աշխարհիս ամենամեծ կայսրութիւնները պարտութեանց ենթակայ եղած են. բայց երկրի մը մէջ, որ զինքը քաղաքակիրթ ներկայացնելու յաւակնութիւնը ունի, կը տեսնանք որ ցեղ մը կը յարձակի իր համարեակի շնորհիւ վրայ, առանց վերջինէն գրգռուելու պատճառ մը ունենալու ու իշխանութիւնները կը թոյլատրեն այդպիսի ոճիրի մը կատարուելուն. այս այնպիսի հրէշուծութիւն մըն է, որ ոչ ոք կրնայ ներել, և ոչ մէկ բանով բայտարել:

Այդ տեսակ գազանութիւններ յաճախ տեղի ունեցած են Թուրքիոյ մէջ և գեռ կուսնեան Բայց Թուրքիոյ մէջ այդ կարելի է բացատրել կառավարութեան անգիտակցութեամբ և ֆանատիզմով ու անոնց ձգտումներով աչատելու տարրէ մը որ, անիրաւացիօրէն, իբր թէ կը ձգտի կայսրութիւնը կործանել: Ռուս կա-

ռավարիչները անգիտակցութեան ներում չունին. միւս կողմէն ալ անոնք հայոց կրօնքը ունին և թոյլ կուտան որ հայերը ենթարկուին մուսուլմաններու կատաղութեանց. և այն հայերու գէտ կը միանան միւսուլմաններուն, որոնք ամենահաւատարիմ և ամենաուժեղ աջակիցները եղան Ռուսի կովկասը տիրելուն:

Այս ուրեմն թէ սխալ և թէ ոճիր է. և եթէ երբեմն ոճիրները կը յաջողին մարդերու ստեղծած կեանքի պայմաններուն անբարոյականութեան շնորհիւ, բայց սխալ մը միշտ կը պատժուի:

..

Այս սխալը ցարիզմը գործել սկսած է բաւական երկար տեւել ի վեր:

Եթէ ան ուսական սարգրութեանց մէջ ունի ճշմարտ գեղեցիկ էջեր, աս ալ իր մղած կռիւն է մուսուլման բանակատութեան գէտ. ինչ շահ ալ որ ըլլար այդ կռիւնի մէջ, այնուամենայնիւ ան եղաւ յոյներու, առմէններու, սերպերու, մօնթենէկոյի և պուլկարներու ազատութեան գլխաւոր գործօններէն մին և շնորհիւ այդ կռիւնի Գովկասը և Փոքր Ասիոյ ընդարձակ կտոր մը ազատեցաւ մուսուլմանական փչացնող և մեռցնող ու ժիմէնիովկասը որ աւազակներու բուն էր վերածուեցաւ բնակելի երկրի մը. հոն սկսաւ շատ թէ քիչ քաղաքակրթեալ կեանք մը. Պաքուն, որ երբեմն անապատ մըն էր վերածուեցաւ արդիւնազորական կենտրոնի մը և արդիւնաւէտ կեանքի օճախի մը: Թիֆլիզը զարձաւ ճշմարտ հւրոպական քաղաք մը. կեանքի և պատիւի պահպանութիւնը, անձանօթ բան մը մուսուլման ու ժիմի տակ, հաստատուեցաւ արեւելքի այս մասին մէջ, Ռուսիոյ ձեռքն անցնելէն յետոյ:

(Շարունակելի)

ՁՄԻՒՌԻՆՈՅ ԴԻՒԴԻՄՈՒԹԵԱՆ Ե ՈՒՐ ՋՂ

(Ըր Գուրիէ Էօրօպէէն)

Սեպտեմբեր 6, 1905 թ. մեզ կը գրեն Ձմիւռնիայէն հետեւեալը.

Ձմիւռնիոյ «Գրէտի Լիօնէ»-ին «Գրամարկղներուն» մէջ 60 քիլո»

ուժանակ գտնելու սաստկայայց լուրը գաւաղութեան խուզարկութիւնները նոր շրջանի մը մէջ մտցուց: Ահա իրողութիւնները վերջին շորքաբերթի օրը Ղօնախի մէջ կազմուած խուզարկիչ արտակարգ յանձնաժողովը որին նախագահը ինքը Գեամիլ փաշան է, վալին, «Գրէտի Լիօնէ»-ի փոխ տնօրէն պ. Ռիշա Մաթէիչ:

պալատ կը կանչէ. Նախագահը կը յայտնէ որ խուզարկութիւնները և գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկագիրները կը հաստատեն «Գրէտի Լիօնէ»-ի «Գրամարկղները մեծ կասկածներու տակ են: Ու տնօրէնին կը յանձնէ անուններու ցանկ մը, որոնց կրողները ձերբակալուած են, խնդրելով որ համեմատուի պանքային գրամարկղներու յաճախորդներուն անուանց հետ. կը պահանջէ նաև որ անհրաժեշտօրէն յաճախորդներու բարոյականութիւնը և ապրուստի միջոցները ստուգուին:

Պ. Մաթէիչ իսկոյն կը ձեռնարկէ խնամօտ քննութեան մը. սակայն անուանց ցանկերուն համեմատութիւնը նախապէս ոչ մէկ արդիւնք չի տար: Բայց տէքօզիտ գնողներու ցանկը աչքէ անցած պահուն, Մաթէիչ ու շաղրութիւն կը դարձնէ երիտասարդ Յակոբ Խաչուրեան անուան վրայ, որ ինքզինքը յայտարարած ըլլալով իբր աւանգով գրամ փոխ տուող քանի մը ամիսներ առաջ վարձած էր Գէսս մը ուր աղամանք և գրամ կը պահէր:

Մաթէիչ «Գրամարկղ» սենեակին պաշտօնեայ վիսսիկէն տեղեկութիւններ կը պահանջէ. վերջինս կը յայտարարէ որ Յակոբ Խաչուրեանը գրեթէ ամենօր մարդու մը հետ ընկերացած կուզար պանքան բերելով պարկ մը, որուն մէջէն փոքրիկ ծրարներ կը հանէր և իր վարձած քէսսի մէջ կը գնէր: Ու այդ յաճախորդը Օգոստոս 5էն ի վեր երեւան եկած չէ:

Սկսան Խաչուրեանը փնտռել, անգտանելի էր. իր խանութը շուկային մէջ գոցուած էր:

Այդ միջոցին վիսսիկէ տարօրինակ բան մը կը հաստատէր. նկատած էր որ քէսսին արտաքին ճեղքերէն տեսակ մը շատ կատարելագործուած փոշի գուրս կ'ըլլար. բարակ թուղթի կտոր մը ներս մտցնելով ճեղքէն մեծ զգուշութեամբ գուրս քաշելով շնչին քանակութեամբ փոշի կը հանէ գուրս: այդ մասին կը տեղեկացնեն Մաթէիչի ու վերջինս փոշին փոքրիկ թղթի մէջ ծրարելով, ու գետին գնելով մուրճի քանի մը հարուածներ կուտայ, նիւթը աղմուկով կը պայթի:

Պ. Պ. Մաթէիչ և վիսսիկէ անմիջապէս կերթան կօնաք, և իրենց գիւտը կը հաղորդեն:

Վիսսիկէի տուած նշաններուն վրայ առանց գժուարութեան անմիջապէս կը գտնան Յակոբ Խաչուրեան կարծեցեալը. ձերբակալուած իր իսկական մականունը — Խաչատուրեան — տակ: Ձերբակալեալը վիսսիկէի առջիւր բերուելով, որ անմիջապէս ճանչ-

ցաւ իր քէսսին յաճախորդն տժգունեցաւ, գողաց և խոստովանեցաւ որ քէսսին մէջ գրած է 60 քիլո ուժանակ 32 ծրարներով:

— Ի՞նչ մտադրութեամբ ըրած էք այդ հարցուեցաւ իրմէ:

— Ես ոչ մէկ գիտաւորութիւն ունէի. ես այդ ծրարները հոն կը տեղաւորեցնէի Սեղրակին հրամանովը:

— Քէսսի բանալին ո՞ւր է:

— Ես չեմ գիտեր, Սեղրակը կը պահէ:

Յայտնի է որ այս քէսսերուն ամեն մէկը կրկնակի կողպանք ունի, Ֆիշու. որուն բանալին մասնաւոր շէնք մը ունի: Քէսսը բանալու համար երկու բանալի պէտք է. մէկը յաճախորդին քով կը մնայ, միւսը պաշտօնեայինս Հետեւապէս Սեղրակի քով գրտնուած բանալին չը գոյութեան պատճառով, պարտաւոր եղան թագուորեանը քէսսը կազմալուծել:

Այդ գործողութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օրը, թուրք պաշտօնեաներու, պանքի ներկայացուցիչներու և ֆրանսական հիւպատոսարանի առաջին թարգմանի ներկայութեամբ. ու տեւեց 5 ժամ: Եւ իրօք գտնուեցաւ 60 քիլո ուժանակ ծրարներով որոնցմէ շատերը գէշ գոցուած էին ու փոշի արձակած, որուն պատճառով և գտնուեցաւ: Ես կրնամ բաշխաւորել մանրամասնութիւններուն ճշդութիւնը. իմացած եմ վիսսիկէն անձնուպէս:

Իֆս

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Պօլսէն սեպտեմբեր 5ին կը հեռագրեն թէ Մըլտըզի մահափորձին առթիւ կազմուած յանձնախումբը կը վերածուի մշտական հիմնարկութեան, որ պիտի կատարէ ոստիկանութեան նախարարութեան պաշտօնը:

Հայկական ուժերներու խուզարկութիւնները վերջացան. պուլկարներու և թուրքերու վերայ ոչ մէկ կասկած մնացեր է. կասկածելի մարդոցմէ ոմանք պիտի արտաքսուին իսկ ոմանք ալ դատի պիտի ենթարկուին:

— Արաբները Սանայի ճամբուն վրայ երկու գումարտակ թուրք զօրք ոչնչացնելով մայրաքաղաքը բոլորովին պաշարեր են:

Ի Ո Ւ Ս Ի Ա

— Ռոսկուայէն գերմանական թերթի մը կը հաղորդեն թէ Սիւնօզը եկեղեցիներու և վանքերու հարստութենէն 120 միլիոն ռուբլի կառավարութեան նպաստ տուած է նաւատորմիչը և զօրքը վերակազմելու համար:

Печатница на П. Глушковъ-иСме, Варя